

Salome Kapanadze

Professor, Grigol Robakidze University
Deputy Minister of Education and Culture
of the Autonomous Republic of Abkhazia

**Artistic Affirmations of Return
in Contemporary Georgian Writing**
(Ekaterine Togonidze's Novel *You at Home*)

(Abstract)

KEYWORDS: War, Despair, Inherited Memory, Postwar Peace,
Reconciliation, Homeland Belonging, Narrative
Representation, Abkhazia, Georgia

Responding to issues of vital importance to the country is a defining characteristic of Georgian literature, and the post-Soviet period proved especially significant in this respect. Psychological adjustment and the transformation of national life presented Georgia with immense challenges. Many expressions of national energy, whether intentional or not, served the adversary's agenda – effectively conditioning the populations of Abkhazia and South Ossetia for conflict. As a result of the war, Georgians were driven from their native cities.

The Abkhaz conflict left part of Georgia beyond the Enguri Bridge: a territory whose survival now rests on those who remain on this side of the river. From the perspective of statehood, this task needs no further justification. Yet those displaced to this side of the Enguri must also survive: they must preserve their inherited memory and remain ready to live alongside the Abkhaz people. Thirty-three years on, this question is more urgent than it was

when survival alone was at stake. In the minds of people who have gradually settled into a new reality, dangerous tendencies towards stagnation, habituation, and chronic despair are beginning to emerge. At such moments, literature acquires a special mission.

Although Georgian literature has never ceased to engage with the Abkhaz conflict, revisiting it – and doing so from a different perspective – has become increasingly important over time. As the initial emotional turmoil has subsided and the paradigm of peace has become increasingly accepted as the norm, the narratives of war and peace now stand out more clearly. For a country whose history has been shaped largely by battles, its culture inevitably bears the imprint of the spiritual experience of war. Accordingly, the narratives of war and peace in Georgian literature can be seen as a natural response to the recent past, and their development deserves particular attention. The creation of a concept of peace capable of enabling “peace among people” within the consciousness of opposing sides depends, in part, on this literary narrative.

Contemporary Georgian literature has grasped the true cost of war and peace through lived experience. Its psycho-emotional aftermath has revealed the true limits of humanisation. In this respect, contemporary Georgian literature constitutes a highly significant phenomenon, articulating its message with particular clarity in the post-conflict period.

In this context, Ekaterine Togonidze’s engagement with the theme is especially promising. Her recent novel *You at Home* offers another possible way out of the labyrinth of resentment, fear, and lovelessness. Through their personalities and destinies, the protagonists function as symbolic figures. The novel’s

structure guides the reader through Georgian history, a path some were forced to travel in real life, while others never experienced and could only imagine.

The novel is intended for those who never had to walk that path. Although belatedly, the writer nevertheless offers them that prospect. By reading the novel, they are invited to walk the path in their imagination and to recognise that the tears shed for the homeland during the war have not yet dried. They are invited to acknowledge this truth and to find the strength to strive for peace. In *You at Home*, Togonidze makes such a process possible: she carefully and thoughtfully cultivates compassion for the nation's history within its pages while instilling the conviction that socio-economic indicators alone cannot secure a country's strength and stability.

Nea, the novel's female protagonist, realises that society is in the grip of a psychological crisis – a state in which people either fail to acknowledge and comprehend the tragedy of war or recognise its reality and regard flight as the best course of action. Togonidze's narrative strategy draws effectively on psychological depth. This allows the author to illuminate the main character's inner world while also shaping the plot and the text's overall structure with precision. The writer breathes new life into vital national metaphors that were obscured by the harshness of the times. The reader's horizon of expectation broadens, while the fragile bridge between war and peace acquires a significance that enables those who have not experienced war to recognise themselves in the eyes of those who have.

Flight and return serve as the novel's central conceptual markers. Both are complex, multifaceted, and inherently

multidimensional. Nea's journey unfolds precisely within the painful distance between the two – between flight and return. The writer places her in a striking psychological role-playing scenario structured around the following premise: “Where is your homeland? Who are you, actually? What kind of people lived on that patch of land – turning on one another, slaughtering each other, and razing everything to the ground? Those of you who could, fled! What do you know besides running away? The moment you sensed danger, you abandoned that homeland and then you left your only child too.”

Nea's path offers a way out of lovelessness and alienation; stepping onto it symbolically signifies a return “home”. In the novel, love – “folded in on itself like a mimosa during the earthquake” – lies dormant in the figure of her daughter, Gabriella. Her husband, Demna, a native of Sukhumi, embodies the symbolic experience of flight. He has fled the war, the explosions, the bloodshed, and the harrowing memories of the mountain pass; yet he cannot escape the after-effects of that trauma. During the earthquake, those sensations surface in Demna like an old wound, even though “exactly as much time had passed in his life as he had spent in Sukhumi: thirteen years on the other side of the Enguri River, thirteen on this side. Half his life there, and half – the more significant, more conscious half – here.”

Ekaterine Togonidze is an exceptionally perceptive writer who conveys her sensitivity through a distinctive aesthetic approach. She situates her message in its temporal and spatial context while remaining attentive to essential details. The novel captures a peculiar yet profoundly significant phenomenon: despite the years they have spent away from Sukhumi, the men

from the city carry a fragment of the Black Sea with them – a presence communicated through their eyes and expressed in an inexplicable visual pattern. For them, this constitutes a form of inherited memory. Their eyes become its most reliable repository, preserving the imprints of their memories of Sukhumi. The writer seems to safeguard the space in which the sacred mission of return can endure. “How can the sea pour forth from such dark eyes? Your fundus is clear, calm, and azure. I have never seen that dreamlike shore. You brought your share of the Black Sea from Abkhazia in your eyes, or what kind of gaze is this?” The passage reaffirms that, amid a universal spiritual crisis, literature must create oases where human existence can be sustained and life made possible once again. The narrative structure and thematic core of Togonidze’s novel converge on the concept of return: a return that begins with the realities of war and displacement.

Before the conflict was resolved, preserving inherited memory and sustaining the possibility of return became vital concerns, with culture – and literature in particular – playing a central role. Togonidze masterfully captures compassion, faith, and the mental crisis characteristic of this period in Georgian history. “Post-war peace” and “returning to oneself” stand as the novel’s most powerful metaphors, guiding the reader back to the mental space in which the process of reuniting people – separated by war – must begin. *You at Home* constitutes an important literary study of war and peace, offering persuasive evidence of the professionalism and continuing development of contemporary Georgian literature.

სალომე კაპანაძე
პროფესორი, გრ. რობაქიძის სახ. უნივერსიტეტი
მინისტრის პირველი მოადგილე, აფხაზეთის
ა/რ განათლებისა და კულტურის სამინისტრო

ღაბრუნების მხატვრული აზირობაციები
თანამედროვე ქართულ მწერლობაში
(ეკატერინე ტოგონიძის რომანი „შინ – შენ“)

საკვანძო სიტყვები: ომი, უიმედობა, გენეტიკური მეხსიერება, ომისშემდგომი მშვიდობა, შერიგება, სამშობლოს აღქმა, ნარატიული რეპრეზენტაცია, აფხაზეთი, საქართველო

პოსტსაბჭოთა პერიოდში, კერძოდ, 1990-იან წლებში, ქართული ეროვნული ყოფა მესიანიზმის, გამორჩეულობის იდეით უზომოდ იყო შთაგონებული. სამწუხაროდ, ეროვნული ენერგიის ბევრი გამოვლინება მტრის სცენარისთვის ხელსაყრელი მოცემულობა აღმოჩნდა. აფხაზეთის კონფლიქტმა ენგურის ხიდს მიღმა დატოვა საქართველოს ის ნაწილი, რომლის გადარჩენის მისია დღეს ენგურსგამოდმა დარჩენილებს ეკუთვნის და ამის გათავისება სახელმწიფოებრივი თვალსაზრისით დამატებით განსჯას არ საჭიროებს. თუმცა, რეალობაა ისიც, რომ ენგურსგამოდმა გახიზნული საქართველოც უნდა გადარჩეს, გენეტიკური მეხსიერება შეინარჩუნოს და აფხაზეთთან თანაცხოვრების მზადყოფნა არ დაკარგოს. პრობლემა ოცდაცამეტი წლის მერე უფრო აქტუალურია, ვიდრე მაშინ, როცა ამ გადარჩენაში ყოფითი რუტინა დომინირებდა. ადამიანების ჟამთა სვლით დამშვიდებულ გონებაში ჩნდება სტაგნაციის, შემგუებლობის, ქრონიკულში გადასული უიმედობის საშიში მეტასტაზები და ასეთ დროს

მწერლობას განსაკუთრებული მისია გააჩნია. იულიუს ევოლა თავის წიგნში „ომის მეტაფიზიკა“ იყენებს ტერმინს „სიცოცხლე, ვითარცა გამოცდა“ და აღნიშნავს: „ისტორიის აუღელვებელ და მოწესრიგებულ პერიოდებში ხსენებული სიბრძნისათვის ხელი მცირედენ გამორჩეულ პიროვნებას თუ მიუწვდება“.¹ ჩვენი აზრით, მწერალი სწორედ ამ რჩეულთა შორისაა. ზოგადად: „კულტურა თავისი მნიშვნელობით მაინც უნდა ვადიაროთ უპირობო ლიდერად, რომელსაც ეფექტური შედეგები აქვს და იგი არ თმობს თავის განსაკუთრებულ მისიას კონფლიქტების მოგვარების პროცესში. კულტურას აქვს უზარმაზარი რესურსი, იზრუნოს მშვიდობაზე და უზრუნველყოს ომის პრევენცია“.²

მიუხედავად იმისა, რომ აფხაზეთის კონფლიქტის გააზრებას არასოდეს დაუტოვებია ქართული სამწერლობო სივრცე, დროთა განმავლობაში ამ თემის განახლება, თანაც, ახალი რაკურსით, უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს, რადგან ვნებათაღელვა იმ კალაპოტში ჩადგა, სადაც მშვიდობის პარადიგმა უკვე ნორმად მიიჩნევა. ქვეყანა, რომლის ისტორიის მეტი წილი ბრძოლებზე მოდის, თავის კულტურაზე უსათუოდ აირეკლავს ომისგან მიღებულ სულიერ გამოცდილებას. ამდენად, ომისა და მშვიდობის ნარატივი ქართულ მწერლობაში ბუნებრივი რეაგირებაა ჩვენი უახლესი წარსულის მოვლენებზე და მისი განვითარების დინამიკა საგანგებო კვლევას მოითხოვს. მასზეა დამოკიდებული მშვიდობის იმ კონცეპტის შექმნა, რომელმაც დაპირისპირებულ მხარეთა ცნობიერებაში „კაცთა შორის მშვიდობა“ უნდა დაამკვიდროს. უახლეს ქართულ მწერლობას ომისა და მშვიდობის ფასი საკუთარ გამოცდილებაზე აქვს გააზრებული. მისგან დატოვებულმა ფსიქო-ემოციურმა შედეგებმა შექმნა რეალური სურათი, სად გადის ჩვენი ჰუმანიზაციის ზღვარი. ამ

თვალსაზრისით, უახლესი ქართული მწერლობა მეტად საინტერესო მოვლენაა და პოსტკონფლიქტურ პერიოდში მკაფიოდ მონიშნავს თავის სათქმელს.³

თანამედროვე ქართველი მწერლის ეკატერინე ტოგონიძის შემსებლობა ამ თემასთან იმედისმომცემია. მისი რომანი „შინ – შენ“ წყენის, შიშის, უსიყვარულობის ლაბირინთიდან გამოსასვლელი კიდევ ერთი გზაა. რომანის პერსონაჟები თავისი ხასიათითა და ბედისწერით სახესიმბოლოებია. რომანის სტრუქტურაც ისეა აწყობილი, რომ მკითხველი ბუნებრივად გაივლის საქართველოს ისტორიის იმ ლაბირინთს, რომელიც ზოგს რეალურად, ზოგს კიდევ, ირეალურად უნდა გაეგლო, თუმცა ვერ გაიარა. ეს რომანი ამ გზის მიღმა დარჩენილთათვისაა. თუმცა დაგვიანებით, მწერალი ამ შანსს მათ კვლავ უბრუნებს. მათ უნდა გაიარონ და იგრძნონ, რომ სამშობლოს ჯერაც არ შეშრობია ომში დაღვრილი ცრემლი. იგრძნონ და მშვიდობისთვის გაძლიერდნენ. ამის შესაძლებლობას ქმნის რომანი „შინ – შენ“, სადაც მწერლის მიერ ოსტატურად, გააზრებულად იქმნება ქვეყნის ისტორიის მიმართ თანაგანცდა და რწმენა, რომ ქვეყნის სიძლიერისთვის, ფეხზე მყარად დგომისთვის მხოლოდ სოციალურ-ეკონომიკური მარკერები არ კმარა.

რომანის მთავარი პერსონაჟი ნია ხვდება, რომ საზოგადოებაში მენტალური კრიზისია, როცა ბოლომდე ვერ ცნობ, ვერ აღიარებ ომის დრამატიზმს, ან – იზიარებ და მისგან გაქცევა საუკეთესო გადაწყვეტილებად მიგაჩნია. ეკა ტოგონიძის თხრობის ტაქტიკა მართებულად ეყრდნობა მხატვრულ ფსიქოლოგიზმს. ეს მას ყოველთვის ეხმარება, ერთდროულად ახსნას პერსონაჟის შინაგანი სამყარო, სწორად განსაზღვროს ტექსტის სიუჟეტი და სტრუქტურა. მწერალი ახდენს ჟამთა სიახით გადაფარული, სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ეროვნული მეტაფო-

რების რეინკარნაციას. მკითხველის მოლოდინის კორიზონტი ფართოვდება, ომსა და მშვიდობას შუა გადებული ბეწვის ხიდი კი იმ მნიშვნელობით იტვირთება, რომელიც საშუალებას იძლევა, ომგამოუვლელებმა ომგამოვლილების თვალებში საკუთარი თავი დაინახონ.

გაქცევა და დაბრუნება რომანის სააზროვნო მარკერებია. გაქცევა უაღრესად რთული, მრავალწახნაგა, მრავალგანზომილებიანია, ისევე, როგორც დაბრუნება. რომანის მთავარი პერსონაჟის, ნიას გზაც გაქცევა-დაბრუნების მტანჯველ ფაზას შორის არის მოქცეული. მწერალი მას უაღრესად საინტერესო როლურ თამაშში რთავს ასეთი ფსიქოლოგიური მოცემულობით: „სად არის შენი სამშობლო, ვინა ხარ, საერთოდ? მაგ მიწის ნაგლეჯზე რა ხალხი ცხოვრობდით, რომ დაერიეთ ერთმანეთს, გაუღიტეთ და გაასწორეთ მიწასთან. ვინც მოასწარიტ, გამოიქცით! რა იცი გაქცევის მეტი? როგორც კი საფრთხე იგრძენი, მიატოვე ეგ შენი სამშობლოც და მერე ერთადერთი შეიდიც“.⁴

ნიას გზა უსიყვარულობის, გაუცხოების ლაბირინთიდან გამოსასვლელი გზაა, რომელზეც შედგომა სიმბოლურად უკვე ნიშნავს „შინ“ დაბრუნებას. რომანში მისი შეილის, გაბრიელას, სახით სძინავს სიყვარულს, რომელიც „მიმოზასავით მიწისძვრის დროს ჩაიკეცა“. მისი მეუღლის, სოხუმელი დემნას პერსონაჟი ამ გაქცევის სიმბოლოა. იგი ომის, აფეთქებების, სისხლისა და უღელტეხილის მტანჯველი მოგონებებისგანაა გამოქცეული, მაგრამ პოსტტრავმატულ პერიოდს თავი მაინც ვერ დააღწია. მიწისძვრის დროს დემნას ეს შეგრძნებები ძველ ჭრილობასავით ეხსნება, მიუხედავად იმისა, რომ „მის ცხოვრებაში ზუსტად ერთი იმდენი დრო იყო გასული, რაც სოხუმში ჰქონდა გატარებული, ცამეტი წელი ენ-

გურს იქით, ცამეტი – აქეთ. ნახევარი ცხოვრება იქ და ნახევარი, უფრო მნიშვნელოვანი, უფრო შეგნებული, აქ“.⁵

ეკა ტოგონიძე, როგორც მწერალი, რა თქმა უნდა, თავისთავად ყოველთვის მგრძნობიარეა, მაგრამ მას აქვს ამ მგრძნობელობის გადაღების მისეული ესთეტიკა. სათქმელს ზუსტად არგებს დროსა და სივრცეს, ხედავს საჭირო დეტალებს. რომანში მწერალი ამხატვრულებს ერთ უცნაურ და ძალიან მნიშვნელოვან ფენომენს, რომ მიუხედავად უსოხუმოდ გატარებული წლებისა, სოხუმელმა ბიჭებმა თვალებით, რაღაც კანონზომიერებით მშობლიური ქალაქიდან გამოიყოლეს თავისი წილი შავი ზღვა. მათთვის ეს გენეტიკური მესხიერებაა, რომლის ვი-ზუალიზაციისთვის თვალები ყველაზე საიმედო ადგილია. აქ ინახება სოხუმური მესხიერების ანახეჭდები. ამით მწერალი, თითქოს, უფროხილდება იმ სივრცეს, სადაც უნდა იცოცხლოს შინ დაბრუნების საკრალურმა მისიამ. „როგორ შეიძლება ასეთი შავი თვალებიდან ზღვა იღვრებოდეს, ფსკერი გაქვს კრიალა, მშვიდი, მოცისფრო. ეგ ოცნების სანაპირო მე არასდროს მინახავს. თვალებით წამოიღე შენი წილი შავი ზღვა აფხაზეთიდან თუ, რა მზერაა ეს“.⁶ მოცემული პასაჟი კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ საყოველთაო სულიერი კრიზისის დროს მწერლობამ უნდა შექმნას ოაზისები, სადაც ადამიანი შეძლებს არსებობას და სიცოცხლე კვლავ შესაძლებელი გახადოს. რომანის სიუჟეტურ-კომპოზიციური ნასკვი და იდეური საზრისი საბოლოოდ თავს იყრის დაბრუნების იდეაში, რომელსაც წინ ომი და დევნილობის რეალობა უძღვის.

მთავარი პერსონაჟი ნია ამ მტანჯველ გზას გაივლის, რომელიც ნიცშეანული მარადიული დაბრუნების, მარადიული განმეორების მხატვრულ-ფილოსოფიურ ასოციაციებს აღძრავს. რა თქმა უნდა, ყოველივე გააზრებუ-

ლია არა თავისი პირველადი მნიშვნელობით, მაგრამ სიმბოლურად უკავშირდება ქვეყნისთვის სასიცოცხლო გაერთიანების იდეას, იმ ადამიანების რწმენას, რომლებიც დაბრუნების იმედით სუღდგმულობენ. რომანის კითხვისას ჩვენი მეხსიერება კვლავ იტვირთება უახლესი წარსულის მნიშვნელოვანი პასაჟებით, რომელსაც არა ტკივილის რეინკარნაციის, არამედ, კათარზისის ფუნქცია აქვს. ტექსტის სიუჟეტური ქარგა უაღრესად დახვეწილია, ნარატივი კარგად გააზრებული. პარალელურ სამყაროში თანაარსებობით იბადება და ძლიერდება მთავარი პერსონაჟის, ნიას ემპათია ქვეყნის უახლესი წარსულის მიმართ. იგი მოვლენების გადააზრების სხვა სივრცეში ინაცვლებს და ამ უცნაურ კავშირს მაჩაბლის „მიტოვებული სახლის“ ერთადერთი ბინადრის, მოჩვენებადქცეული უბნის მისტიკური ღოთის სიტყვებთანაც კი აკავშირებს: „არა კაც კლა, შენ კიდევ ღმერთი მოკალი... დაღადებს დამხობილი, სიყვარული ღმერთია...“⁷

ქალი პარალელურ სამყაროში თანაარსებობით იზრდება, ავსებს იმ დანაკლისს, რომელიც საყვარელ მამაკაცთან ურთიერთობაში დააკლდა. მან უნდა შეიმეცნოს ის უცნაური ფენომენი, რაც დევნილთა თაობებს აუხსნელად გადაეცემა. ის ხვდება: „დემნამ, რაღაც უხილავი მემკვიდრეობით, მაინც შეძლო შვილისთვის სახლის დაკარგვის, მოუშუშებელი მარცხის და უიმედობის გადაცემა. ალბათ, თავისდაუნებურად, გაუაზრებლად, გენეტიკურად, ტელეპათიურადაც კი“.⁸ ნია პროფესიით მსახიობია. მან ფილმში ის როლი უნდა ითამაშოს, რომელიც ცხოვრებაში ვერ შეიმეცნა, თანაგანცდის უნარი დააკლდა. კინოს გადაღების დასრულების შემდეგ ნიამ აღიარა, რომ მან უკვე გაიარა კათარზისი და დაიბრუნა თანაგანცდა ომგამოვლილი ქვეყნისა და ადამიანების მიმართ. იგრძნო გაბრიელას ნახატებში არსებული ომგა-

მოვლილთა, მშობლიური ქალაქიდან გამოდევნილთა გენეტიკური ტკივილი. „გაბი, მე შენი ნახატებიც ვერ აღვიქვი, ვერ დავინახე, არ დავაკვირდი, არ დავინტერესდი. ვერც კი ვიფიქრე, რომ ომს ხატავდი, შენთვის ძალიან უცხო, შორეულ წარსულს, რომელიც ჩრდილივით დაგყვა დაბადებისას... შენ არც სოხუმის დაცემას მოსწრებიხარ, არც აგვისტოს ომს, მაგრამ მაინც ომის შვილი ხარ. ის მშვიდობა, რომელშიც შენ გაჩნდი, ომგამოვლილი იყო, ომისგან შერყეული, დასუსტებული, დამარცხებით გამწარებული, უგარანტიო“.⁹ „ომგამოვლილი მშვიდობა“ ეკატერინე ტოგონიძის რომანის ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი მაორგანიზებელი მეტაფორაა და ის, ჩვენი აზრით, იმ წლებსაც მოიცავს, რომელიც ქვეყანამ უომრად გაატარა.

გადასაღებ მოედანზე რომანის მთავარ გმირ ქალს როლისთვის განკუთვნილ ტექსტში გააზრებული შესწორება შეაქვს: „სამასი ათასი ქართველი გამოყარეს კი არა, გამოგყარეს“.¹⁰ ავტორი აქ ხსნის კვანძს და ჩნდება გამოსავალი ლაბირინთიდან. ჩვენ ყველანი გამოგყარეს: სოხუმელები, გაგრელები, გაღელები, თბილისელები, ქუთაისელები... მწერლის სიტყვა აქ დამაჯერებელი და მართალია. იგი სწორად აგნებს ამ დრამატული საქმის „აქილევსის ქუსლს“ და გვეუბნება, რომ საქართველოს ერთ მთლიანობაში ყოფნა დააკლდა. ვერ იგრძნო, რომ „გარიყულობის სინდრომიც სწორედ ასეთი ოჯახის შვილების ხედრია. განდევნილი, გამოგდებული, შევიწროებული, უადგილოდ დარჩენილი, დამცირებული და შეშინებული ხალხის შვილების“.¹¹

რომანში, ერთი შეხედვით, მეორეხარისხოვანი, თუმცა, ჩემი აზრით, მნიშვნელოვანი პერსონაჟია რეჟისორი. ის რეალურად მართავს რომანის სიუჟეტურ ქარგას. ლაკმუსის ქაღალდივით ამჟღავნებს ყველა მნიშვნელოვან დეტალს ფილმისთვის, რომელიც ისტორიამ უკვე

გადაიღო. პერიფრაზი დამოკიდებულია ნიას განცდებზე, რომელიც ტრავმული მექსიერების ყოველ ფრაზას იმ გამოცდილებით გადის, შვილის ავადმყოფობის გამო რომ დაუგროვდა. ნაწარმოებში იგი გაუცხოებული აფხაზეთის სიმბოლოა, რომელიც უნდა დავუბრუნოთ მშობლიურ გარემოს. ასე იქმნება რომანში უცხო რეჟისორის მიერ წლების წინათ დადგმული „სისასტიკის დრამატურგიის“ კონცეპტი, რომელსაც იგი ახმოვანებს: „ადამიანობა... რა არის ადამიანობა? ირონიულად აქნევს თავს რეჟისორი. ადამიანები იწყებენ ომს და მერე უბრალოდ კი არ ხოცავენ ერთმანეთს, მოკვლის მრავალფეროვან გზებს ეძებენ, ეშხში შედიან“.¹²

მკითხველი მთავარ გმირთან ერთად სწავლობს სტრესის ანატომიას, თვითრეფლექსიას უახლოეს წარსულზე. ამის წყალობით, გზა, რომელიც დაბრუნებაზე გადის, თანდათან იკვეთება და ცხადი ხდება. „სტრესის დროს სულ სამი რეაქცია არსებობს: ადამიანი ან იბრძვის, ან გარბის, ან შეშდება“, ამბობს მწერალი. დაბრუნების საკრალური რიტუალი ამის გააზრების გარეშე ვერ შედგება. ყველაფერი ადრეული განმეორდება. ცხოვრება ციკლურ მოძრაობაშია, მარადქმნადია და ეს განსაზღვრულია, როგორც ბუნების არსებობის წესი. ლიტერატურული ტექსტის დანიშნულება არ შეიძლება იყოს მხოლოდ გართობა. მან უნდა განსაზღვროს ადამიანური ყოფიერების სასიცოცხლოდ აუცილებელი ნორმები. „შინ – შენ“ ამბობს, რომ ამ ნორმების კატეგორიაში დღეს ყველაზე მთავარი თანაგანცდაა, რომელიც სტრესმა უნდა გაადვილოს და ეს ადამიანების სულიერი ყოფისთვის მნიშვნელოვანია.

ეკატერინე ტოგონიძის რომანის სტრუქტურა, ორგანიზაცია, მისი შემადგენელი ნაწილების შეკავშირების ხერხები, კონფლიქტის განვითარება უდავოდ იძლევა სა-

ფუძველს, რომ დაასკვნა: „იგი ძალიან კარგად წერს“. ანტიკურ რიტორიკაში არის უნივერსალური კანონი, მსმენელის ემოციების დაკმაყოფილებას და მისთვის სიამოვნების მინიჭებას რომ ითვალისწინებს. ეს განცდა მკითხველს დასაწყისშივე უჩნდება. თემის მნიშვნელობა და მისი უზადო მხატვრული ასახვა მწერლის მიმართ განსაკუთრებულ დამოკიდებულებას ბადებს, რადგან აფხაზეთის ომის თემაზე ყოველი ახალი ტექსტის გამოჩენა ავტორისთვის და მკითხველისთვისაც მორიგი გამოცდაა. მწერლის რეპუტაცია ბევრად განსაზღვრავს მის ემოციურ და იდეოლოგიურ შედეგს. მხოლოდ ასე შეიძლება ომის დრამიდან მეხსიერების არაბესკები შემოვინახოთ და ეს სულიერი გამოცდილება მშვიდობის კონსტრუირებას მოვახმაროთ.

ომს აფხაზეთში არასოდეს ჰყოლია გამარჯვებული, მას მხოლოდ დამარცხებულები ჰყავს. გამარჯვება ქართველთა და აფხაზთა ერთმანეთთან დაბრუნება იქნება. მწერალმა შეძლო და სწორად მონიშნა მთავარი სათქმელი თავის რომანში, რომელიც სიმბოლურად გვაბრუნებს იმ მეტალურ სივრცეში, საიდანაც უნდა დაიწყოს ადამიანების გაერთიანების პროცესი. ეკატერინე ტოგონიძის მხატვრული ტექსტი ღირებული მასტერკლასია მშვიდობისა და ერთიანობის გასააზრებლად.

ლიტერატურა ■ References

1. ევოლა იულიუს (2023). ომის მეტაფიზიკა: Metaphysics of war (ბრძოლა, გამარჯვება და სიკვდილი ტრადიციათა სამყაროში). მეორე გამოცემა, ინგლისურიდან ქართულად თარგმნა დავით ცომაიამ, თბილისი: „აქტი“, გვ. 192.
2. კაპანაძე სალომე (2025). მისია – გაღმა ნაპირი. თბილისი: „უნივერსალი“, გვ. 15.
3. იქვე, გვ. 72.

4. ტოგონიძე ეკატერინე (2021). შინ – შენ. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
5. იქვე.
6. იქვე.
7. იქვე.
8. იქვე.
9. იქვე.
10. იქვე.
11. იქვე.
12. იქვე.
13. კაპანაძე სალომე (2024). ომის ნარატივის ტრანსფორმაცია – „შეხვედრა“ ლიტერატურაში. XVII საერთაშორისო სიმპოზიუმი „ლიტერატურათმცოდნეობის თანამედროვე პრობლემები“. თბილისი: ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის გამომცემლობა.
14. ტოგონიძე ეკატერინე (19 მარტი, 2021). შინ – შენ (მოთხრობა). „ლიტერატურული გაზეთი“, №5, გვ. 1, 10-12.
15. ოდიშარია გურამ (6 აგვისტო – 2 სექტემბერი, 2021). ერთმანეთის გამცოცხლებლები. გაზ. „ლიტერატურული გაზეთი“, №15 (295), გვ. 11, თბილისი. Retrieved from <https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/339379/5/Literaturuli_Gazeti_2021_N15%20%28295%29.pdf>
16. ჩხეიძე როსტომ (2021). სახელდახელონი: ესეები, დეპეშები, ჩანახატები, მონახაზები, რეცენზიები, შეხმიანებანი, გამოხმაურებანი. თბილისი: „ჩვენი მწერლობა“. „შენი ბედისწერის ჯვარი (ეკატერინე ტოგონიძის ახალი რომანი)“, გვ. 446-451.
17. ვახანია ნინო (2-15 სექტემბერი, 2022). არ მომკვდარა, მხოლოდ სძინავს. გაზ. „ლიტერატურული გაზეთი“, №16, (320) გვ. 11, თბილისი. Retrieved from <https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/399052/5/Literaturuli_Gazeti_2022_N16.pdf>
18. წოწორია თამარელა (2022). შინდაბრუნებულთა თანაღმობისთვის: მცირე ვარიაციები ეკატერინე ტოგონიძის რომანზე „შინ – შენ“. ჟურნ. „მწვანეკვავილა“, №4 (60), გვ. 91-93, ქუთაისი.
19. ქოჩიშვილი ნიტა (2023). რეცენზია ეკატერინე ტოგონიძის რომანზე „შინ – შენ“. ჟურნ. „განთიადი“, №3-4, გვ. 189-192, ქუთაისი.